

Förhör m.m.

**Muntlig utsaga – det vanligaste
bevismedlet**

Förhör m.m.

Principen om fri bevisprövning

- Bevisvärderingen ska vara objektiv och baseras på vår kunskap om verkligheten (erfarenhetssatser)
 - Likhet inför lagen (1:9 RF)
- Ställer krav på objektivitet och vetenskaplighet
 - Gäller även bevisprövning av utsagor (omfattande praxis från HD)

Förhör m.m.

Principen om bevisomedelbarhet

- Huvudregel: alla muntliga utsagor ska avges inför rätten – förbud mot vittnesattester, dvs. en nedtecknad eller inspelad berättelse (RB 35:8)
- Förhör utom huvudförhandling är därför ej processmaterial (se även omedelbarhetsprincipen)

Förhör m.m.

Principen om bevisomedelbarhet

- Undantag i RB 35:14 kan bli bevis eller referens om den föredras under huvudförhandling om förhörspersonen inte är närvarande:
 1. Om det är särskilt föreskrivet (tex sakkunniga)
 2. Personen kan inte höras (sjuk, avliden etc)
 3. Utsagan är mindre viktig (ej närvarande påverkar ej bevisvärdet)
 4. Parterna är överens (numera även brottmål)

Förhör m.m.

Principen om bevisomedelbarhet

- Optimera rättens förutsättning att bevisvärdera utsagan
- Säkerställa rätten till en rättvis rättegång – korsförhör (EKMR art. 6)
- Vid tillämpning av RB 35:14 ska uppgifterna värderas med försiktighet (försiktighetsprincipen)
 - Tex S.N ./.. Sweden, Ibrahim mfl ./.. Storbritannien, NJA 1993 s. 6

Förhör m.m.

Ytterligare undantag sedan jan 2022

(Tidiga förhör – Stora brottmål)

- Under förberedelse inför rätten men utom huvudförhandling om lämpligt
 - RB 36:19 st. 2 (vittne), 37:3 (målsägande som inte för talan) och 40:11 (sakkunnig), RB 35:8-12 och 19:12
 - Motförhör av försvarare
 - Kan ersätta förhör vid huf (alt. kompletterande förhör)
 - Misstänkt kan förvägras närvara (utredningsskäl)
- Tillåta vittnesattester (inför brottsbekäpmande myndigheter)
 - Om parterna godtar och inte uppenbart olämpligt (RB 35:14 st. 2 TM och BM)
 - Om lämpligt (RB 35:15)
- Under förundersökningen (RB 23:15)
 - Tex RB 23:15b andra m. rätten kan besluta att medmisstänkt förvägras närvara⁶

Förhör m.m.

Skäl för tidiga förhör

- Bevisvärdet: långa handläggningstider kan leda till försämrat bevisläge och att det blir svårare att lagföra brotten. Muntliga uppgifter ofta avgörande och finns risk för att minnesbilder avtar
- Långa häktningstider: om vittnen och parter ska höras vid huvudförhandlingen måste deras berättelser skyddas från yttre påverkan genom att den misstänkte häktas med restriktioner.

Förhör m.m.

Skäl mot tidiga förhör

- Domares opartiskhet kan ifrågasättas efter att ha tagit olika beslut under förundersökningen.
- Möjligheterna till en rättvis rättegång och att hålla ett effektivt motförhör minskar.
- Vad blir bevisvärdet (försiktighetsprincipen)
 - Tex avläggs inte ed vid ett förhör under förundersökningen
- Krångligare huvudförhandlingar
 - Byte av försvarare
 - Många förhör och tilläggsförhör
 - Vittne blir misstänkt blir tilltalad

Förhör m.m.

Användning av FU-material

- Huvudregeln är att man inte får referera vad personer sagt under polisförhör eller vad de kan antas säga vid domstolsförhören (bevisomedelbarhetsprincipen)
- Däremot kan man ge upplysning om informationsinnehållet i fu-utsaga för att ställa frågor, både från person som hörs och personer som ska höras senare under rg, men även från personer som inte kommer att höras (dock endast under förutsättning att upplysningen är perifer och att det är processekonomiskt motiverat att inte kalla in personen som vittne RB 35:14 p 3).

Förhör m.m.

Vittnesförhör 36 kap. RB

- Vittne ska höras muntligen vid huvudförhandlingen.
 - Vittnet får dock med rättens medgivande använda sig av anteckningar till stöd för minnet (RB 36:16 st. 1)
- Förhör från förundersökningen kan åberopas (om ej 35:14 eller 15) om vittnet **avviker** från vad han eller hon tidigare har berättat eller när vittnet vid förhöret förklarar att han eller hon inte kan eller inte vill yttra sig.
 - Har förhöret tagits upp tidigare inför rätten och dokumenterats genom ljud- och bildupptagning, ska förhöret inledas med uppspelning om det inte är olämpligt. (RB 36:16 st. 2).
 - I avvikande del får fu-utsagan funktion av bevisfaktum eller negativt hjälpfaktum

Förhör m.m.

Avvikelse från förundersökningen

Med avvikelse menas

- tystnad eller
- annan konkret omständighet

Kan inte användas för att förbättra en utsaga, men för att visa på bristande minne eller felaktig/lögnaktig uppgift

Som avvikelse ska inte godtas

- ett sämre berättande
- avsaknad av detaljer
- ett annat ordval
- nytillkomna uppgifter

Förhör m.m.

Vittnesplikt (RB 36:1)

- Gäller alla och innebär en skyldighet att vittna i domstol
 - Avlägga vittnesed – osanning – mened
 - Vitesföreläggande – hämtning – häktning
 - Hämtning
 - Undantag
 - Part (tilltalad rätt att tåga)
 - Målsägande (är inte vittne - ej ed)
 - Närstående (rätt att inte vittna mot familjemedlem)

Förhör m.m.

Rätten att inte vittna mot närstående (RB 36:3)

- Den som är närstående med part är inte skyldig att avlägga vittnesmål (vid vittnesmål - ej avlägga ed)
 - är eller varit gift eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, eller som på liknande sätt är parten närstående.
- Förhör från förundersökningen får inte heller åberopas vid huvudförhandlingen – annars kringgående

Förhör m.m.

Målsägandeförhör från FU

- Vittnesplikten gäller inte målsäganden och därför inte heller närståendeundantaget
- Alltså ok att åberopa förhör från FU med målsägande som avviker från FU även om det rör en närstående

Förhör m.m.

Förhörets former (RB 36:17)

- *Huvudförhör* – hålls av den som begärt förhöret i syfte att producera positivt bevisvärde = konstruktivt
- *Motförhör* – hålls av motparten i syfte att reducera bevisvärdet = destruktivt
- *Återförhör* – hålls av den som höll huvudförhöret i syfte att återställa bevisvärdet = reparativt

Huvudregel: Ledande frågor är ej tillåtna – däremot kan ledande frågor användas under motförhör.

Förhör m.m.

Förhör med tilltalad

Ordföranden håller huvudförhör åklagaren motförhör och försvararen återförhör

Enligt god praxis: Ordföranden frågar om den tilltalade vill framställa sin sak, om inte, håller åklagaren både huvudförhör och motförhör (med tydlig övergång) varefter försvararen håller återförhör.

Konsekvens (= fair trial): Åklagaren får inte avbryta den tilltalades "sakframställning"

Ordningen kan frångås om det finns särskilda skäl. T.ex. kan huvudförhör med misstänkt hållas av försvararen

Förhör m.m.

Förhörets ordningsföljd

- Inget hindrar att man återupptar förhör med redan hörd person. T.ex. kan man höra målsäganden om uppgifter som vittne lämnat
- Ombuden kan hänvisa till uppgifter i kommande förhör så länge man inte refererar dem. T.ex. påtala att motstridiga uppgifter kommer att lämnas av senare vittne

Förhör m.m.

Rättens förhørsledning

- Formell och materiell processledning
- Tillrättavisa/varna vid felaktigt frågande, t.ex. ledande frågor i fel skede
- Ta över förhöret om varning inte åtlyds
- Avvisa frågor vid bristande relevans eller otillbörlighet
 - särskilt beslut under rättegången kan begäras av part
- Om frågerätten inte är reglerad används RB:s regler om bevis analogt, främst RB 35:7 (om avvisning av bevis)

Förhör m.m.

Otillåtna frågor

- Omotiverad uppfordran att tala sanning
- Fråga med påstått faktum
- Samma fråga flera gånger i samma förhör
- Förvirrande fråga
- Chikanerande fråga
- Hypotetisk fråga till tilltalad

(formell processledning att tillrättavisa – avvisa eller omformulera)

Förhör m.m.

Förhörets gränser

Relevans: Om svar kan antas sakna bevisverkan –
avvisas RB 35:7/36:17

Otillåtna frågor: Generellt eller i visst skede

Kränkande frågor och omdömen: RB 46:4 "att inget
onödigt dras in i målet" och RB 36:17 "otillbörliga frågor"
– kan avvisas även om frågorna har viss relevans

Förhör m.m.

Huvudförhör – syfte en fri och uttömmande berättelse:

Öppna valfrågor

Om man inte lyckas förmå den som hörs att berätta själv och hen inte svarar på öppna frågor (t.ex. kan du berätta mer) är sista utvägen öppna valfrågor.

Tex föreslår tre alternativ för den hörde:

- ”ja/nej/vet inte?” ”stor/liten/eller hur vill du beskriva den?”

Öppna valfrågor anses inte ledande

Förhör m.m.

Huvudförhör – vanliga fel

- Avbryta ett berättande
- Ställa flera frågor på en gång
- Hjälpa den hörde på traven
- Visa missnöje med svaret
- Avsluta förhöret innan all relevant information kommit fram

Förhör m.m.

Motförhör – syftet är destruktivt

Strategi: Att sänka trovärdigheten

- a) Skapa intryck av osäkerhet
 - b) Framkalla självmotsägelser
 - c) Söka efter lojaliteter
 - d) Fråga om detaljer
- = *Fördjupning i centrala delar*

Strategi: Att sänka tillförlitligheten

- a) Utred utsagans uppkomstbetingelser
- b) Sök efter grund för efterkonstruktion
- c) Omtolka berättelsen
- d) Relatera utsagan till tidigare utsagor och övrig bevisning

Förhör m.m.

Motförhör – vanliga fel

- Att bygga förhöret på för tydliga motiv
- Att hamra på i förhoppning om att vittnet ska vika sig
- Att tro att vittnet ska medge fel/lögn
- Att sluta fråga och börja debattera
- Att acceptera brist på svar
- Att dra slutsatserna inför vittnet

Förhör m.m.

Återförhör – syftet är återställande

- a) Ge vittnet chans att förklara osäkerhet
- b) Red ut motsägelser
- c) Avsluta med kärnan

Befästande syfte:

- a) Avstå från frågerätten
- b) Framställ poänggivande fråga på nytt sätt

Vanliga fel:

- 1) Att vattna ut utsagan
- 2) Att väcka nya frågor

Förhör m.m.

Ledande frågor (tillåtlighet)

- Ledande frågor får ej användas under huvudförhör
 - ska stoppas av rätten (obligatorisk regel)
- Ledande frågor får användas när syftet är att undersöka om vittnets berättelse överensstämmer med det verkliga händelseförloppet (RB 36:17), dvs för att ifrågasätta tilltron (resistens)

Förhör m.m.

Plädering

Eftersom muntliga utsagor ofta är huvudbevis är det viktigt att förhørsresultaten redovisas noga i pläderingen, gärna med användning av tillförlitlighetskriterier

Åklagarens plädering bör visa varför den tilltalades version inte kan läggas till grund för domen

Samverkande bevis och stödbevis bör sammanfattas för varje deltema

Förhör m.m.

Förhör i HovR

U-tag:

- a) *Omförhör* = personen hörs på nytt, bandupptagningen från TR spelas endast upp vid avvikelse. Tillämpas t.ex. när ny grund införts, man vet att personen kommer att lämna nya version eller överklagandet bara gäller begränsad del
- b) *Tilläggsförhör* = bandet spelas upp, möjlighet till kompletterande frågor. Tillämpas då det tillkommit nya omständigheter eller nya bevis (tex nytt vittne) eller är oklart vad förhörspersonen menat.

Förhör m.m.

Förhör i HovR

- Part måste motivera behovet av nya förhör, men hovrätten avgör.
- Behovet bör helst kunna knytas till nya omständigheter, inte till egen försummelse. Ny åklagare eller ny försvarare är inte motiv nog.
- Behovet ska klargöras i bevisuppgiften, men ytterligare argumentation kan erfordras. Vid tilläggsförhör ska bevissyftet i tilläggsdelen särskilt anges.

Förhör m.m.

Bevisuppgift

- FÖRSTEMA: Vad förhöret rör, vad vittnet ska höras över (ej bindande)
- BEVISTEMA: Vad part åtar sig att bevisa för att erhålla den önskade rättsföljden
 - Ett relevant bevistema ska vara knutet till ett eller flera rättsfaktum = ett deltema/rekvisit i gärningsbeskrivningen (eller en ansvarsfrihetsgrund)

Förhörsmetod

Ledande frågor (konsekvenser)

Genom ledande frågor hindrar man sin förhörsperson att producera positivt bevisvärde

Ledande frågor kan inte användas i positivt, bara i negativt (förledande) syfte

Försvare och mgd-biträden får aldrig ställa ledande frågor till sin klient

Ledande frågor ska stoppas av rätten även om bruket slår tillbaka på den som använder dem